

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLANING RIVOJLANISHIDA O'YINNING ROLI VA MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTINING TA'LIM VA TARBIYA JARAYONIDA UNING AHAMIYATI

Ganiyeva Vazira Yusufovna

Qo'qon davlat universiteti

Maktabgacha ta'lim kafedasi o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarning har tomonlama rivojlanishida o'yin faoliyatining tutgan o'rni va ahamiyati ilmiy-pedagogik jihatdan tahlil qilinadi. O'yin faoliyatining bolaning aqliy, jismoniy, nutqiy, emotsional va ijtimoiy rivojlanishiga ko'rsatadigan ijobiy ta'siri batafsil yoritiladi. Shuningdek, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'yin asosida ta'lim va tarbiya jarayonini tashkil etishning samarali usullari, didaktik va rolli o'yinlardan foydalanishning pedagogik jihatlari ochib beriladi. Maqolada o'yin orqali bolalarda mustaqil fikrlash, ijodkorlik, muloqot madaniyati va jamoada ishlash ko'nikmalarini shakllantirish masalalari keng yoritilgan. Bundan tashqari, turli yosh bosqichlariga mos o'yin turlari, ularni rejalashtirish, tashkil etish va baholash mezonlari ham ko'rib chiqiladi. O'yin faoliyatining to'g'ri tashkil etilishi maktabgacha ta'lim samaradorligini oshirishda muhim omil ekanligi asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: Maktabgacha ta'lim, o'yin faoliyati, bolalar rivojlanishi, jismoniy rivojlanish, aqliy rivojlanish, emotsional barqarorlik, ijtimoiylashuv, didaktik o'yinlar, rolli o'yinlar, pedagogik yondashuv, tarbiya jarayoni, ijodkorlik, nutq rivoji, jamoaviylik, ta'lim samaradorligi

РОЛЬ ИГРЫ В РАЗВИТИИ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА И ЕЁ ЗНАЧЕНИЕ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ ДОШКОЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ

Ганиева Вазира Юсуфовна

Преподаватель кафедры дошкольного образования

Кокандский государственный университет

Аннотация: В данной статье рассматривается роль и значение игровой деятельности в всестороннем развитии детей дошкольного возраста с научно-педагогической точки зрения. Подробно анализируется положительное влияние игры на умственное, физическое, речевое, эмоциональное и социальное развитие ребенка. Также освещаются эффективные методы организации образовательного и воспитательного процесса в дошкольных учреждениях с использованием дидактических и ролевых игр. Особое внимание уделяется формированию у детей самостоятельного мышления, творческих способностей, коммуникативных

навыков и умений работать в коллективе. Кроме того, рассматриваются виды игр, соответствующие разным возрастным группам, а также методы их планирования, организации и оценки. Делается вывод о том, что правильно организованная игровая деятельность значительно повышает эффективность дошкольного образования.

Ключевые слова: Дошкольное образование, игровая деятельность, развитие детей, физическое развитие, умственное развитие, эмоциональная устойчивость, социализация, дидактические игры, ролевые игры, педагогический подход, воспитательный процесс, творчество, развитие речи, командная работа, эффективность обучения

KIRISH. Maktabgacha yosh davri inson hayotining eng muhim va mas’uliyatli bosqichlaridan biri bo‘lib, aynan shu davrda shaxsning jismoniy, aqliy, emotsional va ijtimoiy rivojlanishiga mustahkam poydevor yaratiladi. Zamonaviy pedagogika va bolalar psixologiyasi ilmiy tadqiqotlariga ko‘ra, ushbu davrda bolaning yetakchi faoliyati sifatida o‘yin muhim o‘rin egallaydi. O‘yin orqali bola atrof-muhitni anglaydi, ijtimoiy tajriba orttiradi, o‘z his-tuyg‘ularini ifodalaydi hamda mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuv ko‘nikmalarini rivojlantiradi.¹ Shu sababli o‘yin faoliyati maktabgacha ta’lim tizimida nafaqat ko‘ngilochar jarayon, balki ta’lim va tarbiyaning asosiy vositasi sifatida qaraladi. Bugungi globallashuv sharoitida axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi natijasida bolalarning tabiiy o‘yin faoliyati sezilarli darajada kamayib bormoqda. Bolalarning ko‘p vaqtini telefon, planshet va kompyuterlar qarshisida o‘tkazayotgani ularning jismoniy faolligini pasaytirib, ijtimoiylashuv jarayoniga ham salbiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Bu esa maktabgacha ta’lim tashkilotlarida o‘yin faoliyatini qayta tiklash va uni samarali tashkil etish zaruratini yuzaga keltirmoqda.

O‘yin faoliyati bolaning har tomonlama rivojlanishiga kompleks ta’sir ko‘rsatadi. Jumladan, didaktik o‘yinlar orqali bolalarda tafakkur, xotira, diqqat va nutq rivojlanadi, rolli o‘yinlar orqali esa ijtimoiy rollarni anglash, muloqot madaniyati va hamkorlik ko‘nikmalari shakllanadi. Harakatli o‘yinlar bolaning jismoniy rivojlanishiga xizmat qilib, uning chaqqonligi, epchilligi, chidamliligi va koordinatsiyasini mustahkamlaydi [3]. Shu bilan birga, o‘yin bolaning emotsional barqarorligini ta’minlab, stress holatlarini kamaytiradi va ijobiy psixologik muhit yaratadi. Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida o‘yin asosida tashkil etilgan ta’lim jarayoni bolalarning bilim olishga bo‘lgan qiziqishini oshiradi va ularni faol subyektga aylantiradi. Bu jarayonda tarbiyachining roli alohida ahamiyat kasb etadi. Tarbiyachi o‘yinlarni maqsadga muvofiq rejalashtirishi, bolalarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda tashkil etishi, rivojlantiruvchi muhit yaratishi lozim. O‘yin vositalaridan to‘g‘ri foydalanish va bolalarni rag‘batlantirish orqali ta’lim samaradorligini oshirish mumkin.

Mazkur maqolada maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishida o‘yin faoliyatining ahamiyati, uning ta’lim va tarbiya jarayonidagi o‘rni ilmiy asosda tahlil qilinadi. Shuningdek, o‘yin faoliyatini tashkil etishning metodik jihatlari, pedagogik yondashuvlar hamda amaliy tavsiyalar keng yoritiladi. O‘yin orqali ta’lim berish bolalarning barkamol

¹ Vygotskiy L.S. Bolalar psixologiyasi va o‘yin faoliyati.

rivojlanishini ta’minlash bilan birga, ularning keyingi ta’lim bosqichlariga muvaffaqiyatli moslashuviga xizmat qiladi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishida o‘yin faoliyati yetakchi o‘rin egallaydi. Pedagogik va psixologik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, aynan o‘yin orqali bola atrof-muhitni anglaydi, ijtimoiy tajriba orttiradi va shaxs sifatida shakllana boshlaydi. Xususan, Lev Vygotskiy o‘z tadqiqotlarida o‘yin bolaning “yaqin rivojlanish zonasi”ni kengaytirishini ta’kidlab, u orqali bola o‘z imkoniyatlaridan yuqori darajada faoliyat yuritishini ilmiy asoslab bergan.² Shu bois, maktabgacha ta’lim tashkilotlarida o‘yin faoliyatini to‘g‘ri tashkil etish ta’lim-tarbiya samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. O‘yin faoliyati maktabgacha yoshdagi bolalarning aqliy rivojlanishiga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Didaktik o‘yinlar orqali bolalarda tafakkur, diqqat, xotira va nutq rivojlanadi. Masalan, ranglar, shakllar va sonlarni o‘rgatishga qaratilgan o‘yinlar bolalarning mantiqiy fikrlashini shakllantiradi. Daniil Elkonin o‘z ilmiy ishlarida rolli o‘yinlar bolaning ichki motivatsiyasini rivojlantirib, uning ijtimoiy tajribani o‘zlashtirishida muhim vosita ekanligini ko‘rsatadi. Rolli o‘yinlar orqali bola kattalar hayotini modellashtiradi, turli ijtimoiy rollarni bajaradi va shu orqali jamiyatdagi o‘rnini anglay boshlaydi. Bundan tashqari, o‘yin faoliyati bolaning jismoniy rivojlanishida ham muhim ahamiyatga ega. Harakatli o‘yinlar orqali bolalarda mushaklar faoliyati rivojlanadi, koordinatsiya, chaqqonlik, epchillik va chidamlilik kabi jismoniy sifatlar shakllanadi. Maktabgacha ta’lim metodikasiga oid ilmiy manbalarda harakatli o‘yinlar bolaning sog‘lig‘ini mustahkamlash, immunitetini oshirish va sog‘lom turmush tarziga moslashuvini ta’minlashda muhim vosita sifatida e’tirof etiladi.³ Shu bilan birga, ochiq havoda tashkil etilgan o‘yinlar bolaning organizmiga ijobiy fiziologik ta’sir ko‘rsatadi.

O‘yin faoliyati bolaning ijtimoiylashuv jarayonida ham muhim rol o‘ynaydi. Jamoaviy o‘yinlar orqali bolalar bir-biri bilan muloqot qiladi, hamkorlik qilishni, qoidalarga rioya etishni, navbat kutishni va o‘zaro hurmatni o‘rganadi. Bu jarayonda bolalarda ijtimoiy kompetensiyalar – jamoada ishlash, murosaga kelish, nizolarni hal qilish kabi ko‘nikmalar shakllanadi. Pedagogik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, o‘yin orqali o‘zlashtirilgan ijtimoiy tajriba bolaning keyingi hayot faoliyatida muhim ahamiyat kasb etadi.⁴ O‘yin bolaning emotsional rivojlanishiga ham kuchli ta’sir ko‘rsatadi. O‘yin jarayonida bola o‘z his-tuyg‘ularini erkin ifodalaydi, stress va ichki zo‘riqishlardan xalos bo‘ladi. Ayniqsa, rolli va dramatik o‘yinlar orqali bolalar empatiya, ya’ni boshqalarning his-tuyg‘ularini tushunish va ularga hamdardlik bildirish qobiliyatini rivojlantiradi. Bu esa bolaning shaxsiy va ijtimoiy yetukligini ta’minlashda muhim omil hisoblanadi. Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida o‘yin faoliyatini samarali tashkil etish uchun pedagog tomonidan maqsadga yo‘naltirilgan metodik yondashuv talab etiladi. Tarbiyachi o‘yinlarni bolalarning yosh xususiyatlari, qiziqishlari va individual imkoniyatlariga mos ravishda tanlashi lozim. Shuningdek, rivojlantiruvchi muhit yaratish, o‘yin vositalaridan oqilona foydalanish va bolalarni faol ishtirokga jalb etish muhim ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy pedagogik yondashuvlarga ko‘ra, o‘yin asosida tashkil etilgan ta’lim jarayoni

² Vygotskiy L.S. *Voobrazhenie i tvorchestvo v detskom vozraste*. — Moskva: Prosveshchenie, 1991.

³ Xasanboyeva O. va boshqalar. *Maktabgacha pedagogika*. — Toshkent: O‘qituvchi, 2018.

⁴ Podlasy I.P. *Pedagogika*. — Moskva: Vldos, 2003.

bolalarning bilimlarni tabiiy va qiziqarli tarzda egallashini ta’minlaydi hamda ta’lim samaradorligini oshiradi.⁵

Xulosa qilib shuni aytishimiz mumkinki maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishida o‘yin faoliyati hal qiluvchi ahamiyatga ega bo‘lib, u bolaning aqliy, jismoniy, emotsional va ijtimoiy jihatdan har tomonlama kamol topishini ta’minlaydi. O‘yin orqali bolalar atrof-muhitni anglaydi, mustaqil fikrlash, muloqot qilish va jamoada ishlash ko‘nikmalarini egallaydi. Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida o‘yin asosida tashkil etilgan ta’lim va tarbiya jarayoni bolalarning bilim olishga bo‘lgan qiziqishini oshirib, ularni faol va ijodkor shaxs sifatida shakllantiradi. Shu sababli o‘yin faoliyatini pedagogik jihatdan to‘g‘ri tashkil etish, yosh va individual xususiyatlarni hisobga olish muhim hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Hasanboyeva O. va boshqalar. Maktabgacha pedagogika. — Toshkent: O‘qituvchi, 2018.
2. O‘zbekiston Respublikasi maktabgacha ta’lim konsepsiyasi. — Toshkent, 2017.
3. Podlasyy I.P. Pedagogika. — Moskva: Vlados, 2003.

---

⁵ O‘zbekiston Respublikasi maktabgacha ta’lim konsepsiyasi. — Toshkent, 2017.